

Apua, kipua, kohtaamisia ja kärsimystä

12.10.2015 klo 16:15

Maaailman mielenterveyspäivänä 10.10.2014 alkanut keruu Muistoja ja kokemuksia mielisairaalaista tuotti noin 80 kirjoittajalta yli 500 sivua erityyppisiä kirjoituksia, lyhyitä ja pitkiä, ruonoja ja muistelmia, mittavia tarinoita ja hetken tuokiokuvia.

Jyväskylän yliopiston Kulttuurisen mielenterveystutkimuksen verkosto ja SKS järjestivät keruun [Muistoja ja kokemuksia mielisairaalaista](#), koska mielisairaalat ovat monin tavoin liittyneet suomalaisten elämään. Jokainen kirjoittaja tuo oman äänensä muistojen moninaisuuteen ja luo osaltaan kuvaa psykiatrisen sairaanhoidon ja mielisairaalaitoksen ristiriitaisesta, tunteiden täyttämästä ja monen elämässä elintärkeää roolia näytelleestä instituutiosta. Näin olemme saaneet tutkimuksen käyttöön arvokkaan aineiston, palan suomalaista kulttuurihistoriaa. Kiitämme lämpimästi kaikkia keruuseen osallistuneita!

Halusimme tavoittaa monenlaisia muistelijoita, ja tässä onnistuimme: kirjoittajina on potilaita, omaisia, sairaaloiden työntekijöitä, hoitajia ja psykiatreja. Yksi merkittävä muistelijaryhmä olivat sairaalayhteisöissä kasvaneet työntekijöiden lapset, joiden elämään omalaatuinen kasvuympäristö oli jättänyt lähtemättömät – usein positiiviset – jäljet. Elämän sairaalayhteisössä koettiin pääasiassa olleen turvallista ja monet näkivät sen lisänneen suvaitsevaisuutta toisia kohtaan myöhemmässä elämässä.

Potilaiden ja omaisten muistot ovat usein synkempiä. Jo itse sairastumiseen liittyy usein hätää ja pelkoa, ja pelkoa ovat herättäneet myös toiset potilaat, synkeät mielikuvat ja kokemukset itse sairaaloista ja historian saatossa muuttuneista hoitomuodoista. Selvää onkin, ettei mielisairaaloista voi puhua puhumatta kärsimyksestä. Psykiatrian syntyyn keskeisesti vaikuttaneen psykiatrin Emil Kraepelinin kerrotaan sanoneen lääkärioppilailleen, että lääketieteen saralla suurinta kärsimystä he tulisivat kohtaamaan juuri psykiatrian parissa. Paradoksaalista kyllä pelkoa ja kärsimystä ovat herättäneet myös monet sairauksien lievittämiseen tarkoitettut hoitomuodot. Omaisten kokemuksissa huoleen liittyy myös helpotusta: sairaalassa omaisen koetaan kuitenkin olevan jollain tapaa turvassa. Turvan ja rauhoittumisen kokemuksista kertovat myös ne potilaat, jotka ovat sairaalassa kokeneet tullessa kuulluiksi, kohdatuiksi ja ymmärretyiksi, ja joita hoito on auttanut. Samankin ihmisen kokemukset voivat hoitopaikasta, -tavasta tai hoitavasta henkilöstä riippuen muodostua täysin erilaisiksi. Monissa tarinoissa sairaala on elämän aikana kohdattu useissa eri rooleissa: potilaana, työntekijänä ja omaisena.

Sairaaloissa on koettu tärkeitä kohtaamisia ja jatkohoito on voinut johtaa pitkäaikaisiin ja elämässä kiinni pitäviin hoitosuhteisiin. Kaikkiin merkittäviin kohtaamisiin liittyy välittäminen: tunne siitä, että on arvokas ja merkityksellinen. Ennakkoluuloisille sivullisille ohikiitävätkin kohtaamiset potilaiden kanssa voivat olla tärkeitä. Eräskin kirjoittaja kertoo armeija-aikaisesta kokemuksesta, jossa osastolle otettiin viikonlopuksi potilas psykiatriselta osastolta. Ennakkoluuloiset potilaat odottivat tulijaa kauhunsekaisin tuntein, mutta rauhalliseksi osoittautunut kaveri kumosi pelot käytöksellään. Kirjoittaja uskoo lyhyen kohtaamisen muokanneen koko osaston väen suhtautumista mielenterveyskuntoutujiin loppuiksi.

Nimenomaan potilaskokemuksista kirjoitettiin keruussa usein nimimerkillä. Tämä kertoo osaltaan siitä, miten leimaaviksi mielensairaudet ja niiden hoito edelleen koetaan. Monilla mielen sairauksiin ja mielisairaaloihin liittyy kokemus yksin jäämisestä: perhe tai osa perheenjäsenistä kammoksuu

sairaalaa eikä tule käymään; ystävät jättävät, kun kuulevat diagnoosin. Joissain kertomuksissa myös henkilökunta jättää potilaat oman onnensa nojaan.

Mielisairaalakokemusten aiheuttama eristyneisyyden tunne on yksi syy sille, miksi lähdimme keräämään muistoja mielisairaaloista. Muistot ja kokemukset mielisairaaloista muokkaavat suhtautumista mielenterveysongelmiin ja -ongelmaisiin sekä psykiatriaan hoitomuotona. Kertomukset valaisevat sitä, mitä ja miten muistetaan. Ne myös ruokkivat uusia kertomuksia. Moni muistelija liittää omat kokemuksensa elokuvaan tai muuhun taide-elämykseen, joka kirvoittaa muistoja, sysää kirjoittamisen liikkeelle kohti uusia kohtaamisia.

Arkistotutkija Juha Nirrko pohtii Muistoja ja kokemuksia mielisairaala -keruuta blogikirjoituksessaan [Concordia satan – sanoja mielisairaala](#).

Lisätietoja: Saara Jäntti saara.j.jantti@jyu.fi, 040-8053180, Jyväskylän yliopiston kulttuurisen mielenterveystutkimuksen verkosto sekä SKS:n kansanrunousarkisto, p. 0201 131 240, keruu@finlit.fi.